

Concrete voorbeelden van de uitvoering van het Verdrag inzake biologische diversiteit in Vlaanderen

J. JANSSENS

Samenvatting

Het Eerste Nationaal Rapport over de uitvoering van het Verdrag inzake biologische diversiteit geeft voor de verschillende regio's een uitvoerige stand van zaken. Zoals de biodiversiteit zelf is ook het beleid en alles wat daarrond gebeurt in volle evolutie: in deze bijdrage komen enkele nieuwe elementen aan bod, gekaderd in het algemene concept. De realisatie van het verdrag van Rio, het duurzame behoud van de biodiversiteit, vereist een strategie die gebaseerd is op een probleem-analyse en een probleemstelling: in Vlaanderen vertalen het Milieubeleidsplan en het Natuurbeleidsplan (beide verwerkt tot het MINA-plan) de doelstelling in een strategie. Zoals in 1998 bepaalt nog steeds het MINA-plan 2 (1997-2001) het beleid in Vlaanderen. Naar volume en financiële input is het thema "Verlies aan biodiversiteit" één van de belangrijkste aandachtspunten in het plan. De omzetting van de strategie naar een toestandsevolutie gebeurt door de uitvoering van de milieujaarprogramma's. Het milieujaarprogramma 1999 voorziet in de verdere uitvoering van 105 bindende en indicatieve acties met een totaal budget van iets meer dan 1,7 miljard BEF. Het MINA-plan en de eraan verbonden milieujaarprogramma's geven een invulling aan artikel 6 van het verdrag (Algemene maatregelen tot behoud en duurzaam gebruik). De terugkoppeling van de wijzigingen op het terrein naar het beleid is voorzien door de milieurapportering MIRA en het Natuurrapport. In 1999 stelde het Instituut voor Natuurbehoud het 250 pagina's tellende document "Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid" voor. Het geeft een beschrijving en evaluatie van de natuur en een evaluatie van het gebiedsgericht natuurbeleid in Vlaanderen. Dit kadert in de uitvoering van artikel 7 van het verdrag (Inventarisatie en toezicht). Het Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling (VLINA) voorziet het proces van de nodige wetenschappelijke onderbouwing door aan de onderzoekinstellingen en verenigingen de mogelijkheid te bieden beleidsondersteunend onderzoek op te starten, binnen deze context. Momenteel lopen 24 onderzoeksprojecten als samenwerkingsverbanden tussen verschillende onderzoeksgroepen, binnen de vijf prioritaire thema's. De selectieprocedure voor de projecten 2000 zal begin volgend jaar afgerond zijn zodat uiteindelijk een 35-tal nieuwe stimulansen gegeven zullen zijn aan de wetenschappelijke onderbouwing van het behoud van de biodiversiteit in Vlaanderen. Naast de directe resultaten is er de vorming van jonge navorsers binnen het domein van natuurbehoud en -ontwikkeling. Het Impulsprogramma past binnen artikel 12 "Onderzoek en opleiding". Artikel 8 van het verdrag handelt over het behoud van de biodiversiteit *in situ*: het decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu vormt het kader voor uitvoeringsbesluiten die een invulling van dit artikel op het terrein mogelijk maken. Volgende elementen zijn inmiddels via uitvoeringsbesluiten van kracht: de procedure voor de afbakening van VEN en IVON, de voorwaarden voor het wijzigen van vegetatie en kleine landschapselementen, natuurinrichtingsprojecten, code goede natuur-praktijk, opmaak afbakeningsplannen, het sluiten van beheersovereenkomsten en de erkenning van natuurreservaten, terreinbeheerende natuurverenigingen en de toekenning van subsidies. Al deze elementen leggen de regels vast waarbinnen de doelstelling, het behoud van de biodiversiteit, afdwingbaar gemaakt kan worden. Wat de goedkeuring betreft van internationale bijeenkomsten (artikel 5 "Samenwerking") zijn er vorderingen voor de overeenkomst inzake de bescherming van Afrikaans-Euraziatische trekkende watervogels (15

augustus 1996, Den Haag) die ondertekend is, en de overeenkomst ter bescherming van vleermuizen in Europa (4 december 1991, Londen) die binnenkort op de agenda van de Vlaamse regering komt.

Het Eerste Nationaal Rapport over de uitvoering in België van het Verdrag inzake biologische diversiteit verscheen vorig jaar (1998) en gaf voor de verschillende regio's een uitvoerige stand van zaken. Zoals de biodiversiteit zelf is ook het beleid en de uitvoering ervan in volle evolutie, en het is de bedoeling hiervan een kort overzicht te geven. De realisatie van het duurzame behoud van de biodiversiteit vereist een strategie die gebaseerd is op een goede probleem-analyse en een probleemstelling: in Vlaanderen vertalen het Milieubeleidsplan en het Natuurbeleidsplan (beide verwerkt tot het MINA-plan) de doelstellingen in een strategie. Zoals vorig jaar bepaalt het MINA-plan 2 (1997-2001) het beleid in Vlaanderen. Het totale budget van het plan is 6,6 miljard BEF. Naar volume en financiële input is het thema "Verlies aan biodiversiteit" één van de belangrijkste aandachtspunten in het plan.

De omzetting van het plan naar verbeteringen op het terrein gebeurt door de uitvoering van de milieujaarprogramma's, waarvan nu het programma 2000 in volle voorbereiding is. Bij de uitvoering van de jaarprogramma's willen we natuurlijk weten wat het uiteindelijke effect geweest is. Deze terugkoppeling naar het beleid is voorzien door de milieurapportering MIRA en het Natuurrapport. In 1999 stelde het Instituut voor Natuurbehoud het 250 pagina's tellende document "Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid" voor. Het geeft een beschrijving en evaluatie van de natuur en een evaluatie van het gebiedsgericht natuurbeleid in Vlaanderen.

Het Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling voorziet in de uitvoering van de wetenschappelijke onderbouwing van het natuurbeleid. Het decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu is de wettelijke basis om de doelstellingen effectief te realiseren.

Zonder samenwerking met de omliggende gewesten en internationale organisaties kunnen we nooit een duurzame invulling geven aan het biodiversiteitsverdrag.

Vandaar dat de Vlaamse regering zich engageerde om de internationaal aangegane verbintenissen maximaal om te zetten en uit te voeren.

De leidraad voor het kaderen van de activiteiten in een geheel is nog altijd het MINA-plan 2. De bedoeling is om met een globaal plan te werken omdat het verlies aan biodiversiteit gekoppeld is aan de andere "ver" thema's: verdroging, versnippering, verzuring, en andere.

De uitvoering van het MINA-plan gebeurt momenteel op basis van het milieujaarprogramma 1999: het voorziet in de verdere uitvoering van 105 acties met een totaal budget van 1719,58 miljoen BEF. De tekst van het jaarprogramma is verkrijgbaar bij AMINAL en omvat volgende elementen:

- de stand van zaken van de uitvoering van het geldende milieubeleidsplan, per thema en per actie, met mijlpalen, voortgang en verdere aanpak;
- de stand van de uitvoering van de Europese milieuwetgeving;
- de stand van zaken aangaande de goedkeuring van internationale overeenkomsten.

Het milieujaarprogramma 2000 is in voorbereiding.

Misschien is het nuttig nog even in herinnering te brengen dat er zowel acties op korte als op lange termijn opgenomen zijn: de ontwikkeling van een visie op lange termijn inzake gebiedsgericht natuurbehoud in Vlaanderen probeert over een periode van 30 jaar in te schatten waar we dan zouden kunnen staan, en een strategie om de doelstellingen te realiseren in samenhang met de andere maatschappelijke sectoren. Op korte termijn zou er een handboek van natuurtypen voor Vlaanderen moeten klaarliggen, waar momenteel door verschillende onderzoeksgroepen aan gewerkt wordt.

Het eerste afzonderlijke Natuurrapport is voorgesteld op 3 juni van dit jaar. Het dient als inventarisatie bedoeld in artikel 7 van het Verdrag inzake biologische diversiteit, en is opgemaakt door het Instituut voor Natuurbehoud. Deze publicatie brengt op een objectieve wijze gegevens samen over de actuele toestand van de natuur in Vlaanderen en bestaat uit twee delen.

Het eerste deel geeft een bespreking van de actuele toestand van de natuur in Vlaanderen, op het niveau van de biotopen en op het niveau van soortengroepen. Men kan er nagaan welke oppervlakten heiden, moerassen, duinvegetaties en dergelijke nog in Vlaanderen te vinden zijn. Voor de soorten wordt per groep (zoals de zoogdieren, vissen, broedvogels, dagvlinders en andere) aangegeven welke er in Vlaanderen voorkomen en wat hun status is in de termen van rode lijsten. Voorbeelden van categorieën zijn: met uitsterven bedreigd, kwetsbaar, momenteel niet bedreigd. Daarnaast wordt aangegeven wat de kerngebieden voor biodiversiteit zijn in Vlaanderen, de zogenaamde "hot spots" van biodiversiteit. De analyse leert ons dat ongeveer de helft tot een derde van al onze planten en dieren kwetsbaar of bedreigd zijn.

In een tweede deel wordt het ruimtelijk natuurbehoudsbeleid doorgelicht. Hierin is heel wat cijfermateriaal verzameld over de bereikte of (nog) niet bereikte resultaten

van het beleid inzake internationale bescherming, verwerving van natuurreservaten, ruimtelijke planning en het Vlaams Ecologisch Netwerk. Deze analyses en de geformuleerde aanbevelingen willen vooral een aansporing zijn voor het beleid om versneld door te gaan met de invulling van de beleidsvoornemens van het MINA-plan 2 en de politiek afgesproken taakstellingen te realiseren. In die zin vormt het Natuurrapport een deelrapport van de MIRA-rapportages (Milieu- en natuurrapport Vlaanderen).

Het Natuurrapport is te verkrijgen bij het Instituut voor Natuurbehoud, het is eveneens te raadplegen op de website van het Instituut. Een andere realisatie van het Instituut is de nieuwe versie van de biologische waarderingskaart, die eveneens via hun website te raadplegen is. Artikel 8 van het verdrag handelt over het behoud van de biodiversiteit *in situ*: het decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu moet dit in de praktijk helpen waarmaken. Voor volgende prioritaire aspecten werden de uitvoeringsbesluiten goedgekeurd door de Vlaamse regering of de bevoegde minister:

- de procedure voor afbakening van het VEN en het IVON en de regels voor de opmaak van afbakeningsplannen;
- de voorwaarden voor het uitoefenen van recht van voorkoop;
- de voorwaarden voor het wijzigen van vegetatie en van kleine landschapselementen; hierin staat bepaald welke elementen volledig beschermd zijn, en welke mits een natuurvergunning of melding gewijzigd kunnen worden;
- de code goede natuurpraktijk omschrijft wat normale onderhoudswerken zijn voor vegetaties en landschapselementen;
- de regels voor de uitvoering van natuurinrichtingsprojecten, waarvan er momenteel 8 in voorbereiding zijn;
- de regels voor de erkenning en subsidiëring van regionale landschappen, waarvan er 7 erkend zijn voor een periode van 2 jaar;
- de voorwaarden voor de erkenning van natuurreservaten en van terreinbeherende natuurverenigingen evenals de subsidievoorwaarden.

Daarnaast is ook de wettelijke basis gelegd voor het sluiten van beheersovereenkomsten. De 15 beheerspakketten kunnen in drie groepen ingedeeld worden:

- zorgen voor weidevogels;
- zorgen voor perceelranden;
- zorgen voor bomen, struiken en poelen.

Bij de Vlaamse Landmaatschappij is een brochure verkrijgbaar waarin juist beschreven staat wat de beheerspakketten inhouden en welke vergoedingen er tegenover gesteld worden.

Willen we iets bereiken voor het behoud van de biodiversiteit dan is internationale actie de enige weg. De Vlaamse regering heeft het engagement aangegaan om alle internationale verbintenissen zo spoedig mogelijk om te zetten in de Vlaamse wetgeving. Zo heeft Vlaanderen recent de AEW-Overeenkomst ondertekend, waardoor

trekkende watervogels een betere bescherming krijgen tijdens hun tochten.

Het ontwerpdecreet voor de overeenkomst ter bescherming van vleermuizen in Europa is in juni principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering en zal binnenkort voorgelegd worden voor een definitieve goedkeuring.

De internationale activiteit rond het thema biodiversiteit spitst zich meer en meer toe op de Europese richtlijnen en het Biodiversiteitsverdrag (Rio, 1992) waarmee specifieke afspraken worden nagestreefd volgens de toen opgestelde Agenda 21. Op de opeenvolgende Conferenties der Partijen (COP) werd o.m. de bescherming van specifieke ecosystemen bediscussieerd, nl. bossen, zoetwatersystemen, het mariene en kustmilieu en de agrarische systemen.

Wat het bosecosysteem betreft: om een ernstige invulling van deze structuur te realiseren, zijn heel wat inspanningen vereist inzake gegevens verzamelen (methodologie, kwaliteitscontrole), coördinatie en interpretatie. Cruciaal is de confrontatie van de data-analyse met de beleidsdoelstellingen. Op dit vlak heeft Vlaanderen nog een achterstand weg te werken. In die context besliste de

Vlaamse regering een regionale bosinventarisatie op te zetten. Dit project begon op 1 december 1996 voor een periode van 3 jaar.

Een belangrijke zorg in de bosbouw is de gezondheidstoestand van het bos en de relatie met de luchtverontreiniging. Daarom werd in een internationale context een monitoringprogramma opgezet, waaraan 34 landen meewerken. De belangrijkste doelstellingen zijn:

- (1) kennis te verwerven over de toestand van de bossen en de variatie ervan in ruimte en tijd;
- (2) bij te dragen tot een beter begrip van de impact van luchtverontreiniging en andere schadefactoren op bosecosystemen en van de achterliggende oorzaak-gevolg relaties.

Joris JANSSENS
Afdeling Natuur
AMINAL
Graaf de Ferrarisgebouw
Emile Jacqmainlaan 156 b. 8
1000 Brussel

